

Risâle fî edebi'l-müftî

Mehmed Fıkhî el-Aynî
(ö. 1147 h. / 1735 m.)

Tahkik
Prof.Dr. Osman Şahin

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 729
İSAM Yayınları 199
Klasik Eserler Dizisi 20
© Her hakkı mahfuzdur.

RİSÂLE fî EDEBİ'L-MÜFTİ

Mehmed Fikhi el-Ayni

Tahkik
Prof.Dr. Osman Şahin

Risâle fî edebî'l-müftî
TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)
Tahkik Yayın Kurulu ilmi kontrolünde hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 0850
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Yayın hazırlık Okan Kadir Yılmaz, Mustafa Demiray
Tahkik Kontrol Okan Kadir Yılmaz
Tashih Mohamed Shahin, Said Kayacı,
İsa Kayaalp, İsmail Özbilgin, İnayet Bebek
Tasarım Ali Haydar Ulusoy, MimEmin

Bu eser
TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)
İkinci Klasik Dönem Projesi
kapsamında yayınlanmıştır

Proje koordinatörü M. Suat Mertoglu

Bu kitap
İSAM Yönetim Kurulu'nun
05.06.2018 tarih ve 2018/08 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: İstanbul - Beyrut, Ağustos 2018 m. / 1439 h.
ISBN 978-605-68669-5-1

YAYINEVİ KİTAPEVİ BASIMEVİ

Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Serhat Mah. Alnteri Bulvarı 1256. Sokak No. 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@diyanetvakfiyayin.com.tr
Sertifika No. 15402

Basım

Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan San. Sit. Birlik Cad. No: 26 Acar Binası
34524 Haramidere - Beylikdüzü - İSTANBUL
Tel: (0212) 422 18 34 Faks: (0212) 422 18 04
Sertifika No. 11957

Yurtdışı Dağıtım

Dar İbn Hazim
P.O. Box 6366/14 el-Mezra'a
Beyrut/Lübnan
Tel. 009611300227 Faks. 009611701974
ibnhazim@cyberia.net.lb www.daribnhazim.com

Mehmed Fikhi el-Ayni

Risâle fî edebî'l-müftî [رسالة في أدب المفتي] / Mehmed Fikhi el-Ayni; tahkik
Osman Şahin. – İstanbul - Beyrut : Türkiye Diyanet Vakfı, 2018.
41, 159 s. ; 24 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 729. İSAM Yayınları ;
199. Klasik Eserler Dizisi ; 20)

Dizin ve kaynakça var.
ISBN 978-605-68669-5-1

İçindekiler

Kısaltmalar 7

Takdim 9

Önsöz 11

FETVA EMİNİ MEHMED FIKHÎ EFENDİ ve
RİSÂLE fî EDEBİ'L-MÜFTİSİ

Prof.Dr. Osman Şahin

I. Mehmed Fıkhî Efendi'nin Hayatı ve Eserleri 15

1. Adı ve Lakabı 15

2. Doğumu ve Vefatı 15

3. Yetiştirilmesi ve Aldığı Görevler 16

4. İlmî Şahsiyeti 18

5. Eserleri 19

5.1. *el-Ecvibetü'l-kānia ani'l-es'ileti'l-vākua* 19

5.2. *Behcetü'l-fetâvâ* 20

5.3. *Risâle fî edebi'l-müftî* 20

5.4. *Hâzâ tahrîrun fî hâdisetin* 20

5.5. *Cevâbü suâl fîmâ izâ kale'r-racülü: Aleyye't-talâk* 21

5.6. *Menâtü'n-necâ fî ahkâmi'l-istincâ* 21

5.7. *Risâle fî hükmi't-tütün ve'l-kahve* 22

5.8. *İzhârü'l-inâye fî ahkâmi's-sikâye* 22

5.9. *Feyzü'l-hay fî ahkâmi'l-key* 23

5.10. *Fevâidü'l-mümahhisa fî ahkâmi'l-keyyi'l-himmasa* 23

5.11. *Tecdidü'l-îmân* 24

5.12. *Tebyînü'l-hak fî eceli'l-halk* 25

5. 13. *Feyzû'l-gaffâr fî ahvâli'l-cenneti ve'n-nâr* 25
5. 14. *Risâletü ta'dîli'l-medâric fî beyâni tasavvufi'l-hâkka* 26
5. 15. *Keşfü'l-gavâmiz fî ahkâmi'r-Revâfiz* 26

II. Risâle fî Edebi'l-Müftî 27

1. Adı ve Muhtevası 27
2. Risâlenin Müellife Aidiyeti 27
3. Risâlenin “Fetvâ Âdâbı” Literatüründeki Yeri ve Önemi 28
4. Risâlenin Kaynakları 32
5. Risâlenin Nüshaları 32
 5. 1. Süleymaniye Kütüphanesi (Serez, nr. 3924/2) 32
 5. 2. Âtîf Efendi Kütüphanesi (eki 13) 32
 5. 3. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi (nr. 1705/1) 33
 5. 4. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi (nr. 4531/1) 33
- Tahkikte Takip Edilen Yöntem 35
- Kaynakça 37

Takdim

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) tarafından 7-13. (13-19.) asırlar arasını kapsayan müteahhirîn dönemine ait İslâm medeniyeti birikimini ilmî ve fikrî boyutlarıyla ortaya çıkarmak amacıyla 2012 yılında başlatılan İkinci Klasik Dönem Projesi'nin önemli alt başlıklarından biri de tahkikli neşirlerdir. Merkezimiz, tahkikli neşir alanında faaliyet gösteren ilim adamlarının çalışmalarını uzman bir heyet eliyle değerlendirmeye almakta ve bunlar arasından ilmî ölçütlere uyan çalışmaları bu heyet nezaretinde kapsamlı bir ön hazırlık sürecinden geçirdikten sonra yayımlayarak ilim dünyasının hizmetine sunmaktadır.

Bu bağlamda yayımladığımız elinizdeki eser, 12. (18.) yüzyılın tanınmış Osmanlı fakihlerinden ve fetva eminlerinden Ebü'l-Feyz Mehmed (Muhammed) Fıkhî el-Aynî'ye (ö. 1147/1735) ait olup Hanefî mezhebinde fetva âdâbı (usul) alanında kaleme alınmış müstakil dört çalışmadan biridir. Müftünün fetva verirken, fetva soranın da fetva isterken bilmeleri ve riayet etmeleri gereken usul ve kaideleri ortaya koyan ve klasik literatürde, "edebü'l-fetvâ, âdâbü'l-müftî, resmü'l-müftî" adlarıyla anılan fetva âdâbı alanının bu önemli eseri, Hanefî mezhebi esas alınarak altmışın üzerinde kaynaktan istifade edilmek suretiyle telif edilmiştir. Hanefî mezhebinin fetva usulünü ana hatlarıyla ortaya koyan bu çalışma, ayrıca daha evvel

bu alanda yazılmış çalışmalarda yer almayan yeni konu başlıklarını da içermektedir.

İlk defa 2009 yılında Osman Şahin tarafından tahkik edilerek Samsun'da basılan bu eser, elde edilen yeni nüshalar doğrultusunda muhakkiki tarafından İSAM Tahkikli Neşir Esasları takip edilerek yeni baştan düzenlenmiş, genişletilmiş dirâse (inceleme) bölümü ve İSAM Tahkik Yayın Kurulu'nun ilmî katkılarıyla birlikte yeniden yayıma hazırlanmıştır. Dönemin fetva usulü anlayışı ile fetva kurumunun işleyişine ışık tutan bu çalışmanın ilim dünyasına ve özellikle de İslâm hukuku alanına katkıda bulunmasını temenni ediyoruz.

Doç.Dr. M. Suat Mertoğlu
İSAM Tahkik Yayın Kurulu Başkanı

Önsöz

Dinî-amelî konularda sorulan sorulara ehil kimseler tarafından verilen cevaba “fetvâ”, fetva verme işine ise “iftâ” denilmektedir. Fetva verme işi bir bakıma Allah Teâlâ adına hüküm açıklamak olduğu için, bu görev icra edilirken çok dikkatli olunması gerekmektedir. Zira Cenâb-ı Allah “Ağzınıza geldiği gibi yalan yanlış konuşarak ‘Bu helâldir’, ‘Bu haramdır’ demeyin. Allah’a yalan sözler isnat edenler asla kurtuluşa eremezler” (en-Nahl 16/116) buyurmuş, Hz. Peygamber de “Bilgisiz bir şekilde insanlara fetva verene göklerin ve yerin melekleri lânet eder” (Dârimî, “Mukaddime”, 20) uyarısında bulunmuştur. Bu sebeple sahâbe neslinden itibaren fetva verme faaliyetine son derece önem verilmiş, mezheplerin teşekkülünden sonra da “resmü’l-müftî” ve “edebü’l-müftî” adı verilen eserler vasıtasıyla fetva faaliyetleri kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

Hanefî mezhebi mensupları tarafından fetva âdâbına dair kurallara ilk olarak fûrû literatüründe yer verilirken, zamanla müstakil risâleler de telif edilmiştir. İşte bu müstakil eserler arasında Mehmed Fıkhî el-Aynî’nin (ö. 1147/1735), *Risâle fi edebi’l-müftî*’si Hanefîler’e ait altmışın üzerinde muteber esere müracaat edilerek konuya ilişkin hemen hemen bütün kuralları toplaması yanında gerek bu kuralların sistematik olarak işlenmesi gerekse kendisinden önce ele alınmamış bazı konuları

gündeme getirmiş olması bakımından önemli bir konuma sahiptir. Bu yüzden el yazması halindeki bu eserin tahkik edilerek yayımlanması, kanaatimizce bu alana büyük katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada öncelikle müellifin hayatı ve *Risâle fî edebî'l-müftî* başta olmak üzere eserleri tanıtılmış, daha sonra ulaşılabilen dört nüshadan yararlanılarak eserin tahkiki gerçekleştirilmiştir. Tahkik usulü olarak İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) Tahkikli Neşir Esasları (İTNES) takip edilmiştir.

Bu çalışmanın tamamlanmasında katkısı bulunanlara ve özellikle Süleymaniye Kütüphanesi ile Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi yetkililerine teşekkür ediyorum.

Çalışma bizden, başarı Allah'tandır.

Prof.Dr. Osman ŞAHİN
Samsun, 2018